

emlegették. Budapesti kiruccanásairól azonban mindig hazatért Balassagyarmati lakótelepi lakásába. Önpusztító életmódja mind jobban felőrölte egészségét. Viszonylag fiatalon, 56 évesen hunyt el.

Szinte sorsszerű, hogy a kiállítás megnyitójára tervezett, Jánossy Ferenc művészetét bemutató kötet megjelenése sajnálatos módon meghiúsult, mivel a kiadó közvetlenül a nyomdába adás előtt visszalépett. Szerencsére egy másik kiadó gondozásában december elején napvilágot lát a könyv, s a karácsonyi könyvpiacon már bizonyosan megtalálható lesz.

SZEIFERT JUDIT

(*Palóc Múzeum, Balassagyarmat*)

A temetetlen halott

Az idei esztendő októberi emlékezését Mészáros Márta új filmje dominálta. Bár a rendezőnő előzetesen úgy nyilatkozott, hogy elsősorban Nagy Imre mint magánember tragédiája érdekelte, azt is kiemelte, hogy a film elkészítésekor történelmi hitelességre törekedett. Ismét szép film került ki Mészáros Márta kezei közül, forgatókönyve is jól ragadja meg Nagy Imre utolsó másfél évének emberi drámáját. Nagyszerűek a színészi alakítások, elsősorban Jan

Nowicki Nagy Imre-figurája, de a magyar mellékszereplők jellemformálása is kitűnő: elég ha csak Moór Marianna, Mácsai Pál vagy Cserhalmi György játékát ragadjuk ki. A közönség meglepően nagy érdeklődéssel fogadta a filmet, amihez nyilván az osztályait moziba invitáló tanárok is hozzájárultak.

Az alkotás célközönsége egyébként bevallottan a középiskolás-egyetemista korosztály, amely csupán talán ha nagyszülein keresztül érintett a forradalomban, ám érdeklődése annál nyitottabb minden, így a történelmi kérdések irányába is, a képi kommunikáció pedig úgyszólván az anyanyelve.

Milyen képet kaphatunk, kaphat a célközönség a film végére Nagy Imréről és az ötvenhatos forradalomról? A forradalom napjai csupán néhány kockán köszönnek vissza; keverednek az archív és a mai felvételek: Nagy Imre beszél a Parlament erkélyéről és személyében Jan Nowicki már október 23-án függetlenséget ígér a tömegnek. A snagovi fogságból visszanézve villannak fel Nagy Imre életének egyes mozzanatai is: első világháborús sebesülése, csatlakozása a „mozgalomhoz”, valamint élete nagy álmának teljesülése, a földosztás. Ezekben a jelenségekben a miniszterelnök magyar földhöz való ragaszkodása válik hangsúlyossá (az élete végéig vele lévő somogyi föld – talán túlzottan is – erős motívuma segítségével), és

utalás történik vallásos énjére, református gyökereire.

A szép filmkockák mögötti történelmi tartalom azonban már ekkor sántít. Olyan szöveget adnak Nagy Imre szájába, amelyet nyilvánvalóan nem mondott el a forradalom első estéjén, az életútból pedig szemérmesen kimarad, hogy Nagy az 1950-es években begyűjtési miniszter volt. Ha az említett földosztás miniszterként az ő érdeme, akkor a padlássöprés is. Bár kétségtelen, hogy nem ez a legfontosabb mozzanata életének, a hiteles történethez hozzátartozott volna. A fogvatartók, kihallgatók megformálása is problematikus, túl jószágosra és elnézőre sikerültek: a patkánnyal szórakozó Nagy Imrén nevető börtönőrök, a visszamosolygó írnoklány, a dátumot eláruló borbély (akinek a valóságban másik feladata a kivégzés volt). A negatív figurák inkább esendők és nevetségesek, mintsem gonoszak. Kádár szerepére Nagyk kivégzésében csupán képi eszközökkel, archív bevágásokon keresztül utal a film. A Cserhalmi György által megformált jószágos doktor figuráját két konkrét személyből gyúrták össze; közülük az egyik, Kelemen Endre bírósági orvos a valóságban a korszak egyik leghírhedtebb igazságügyi orvosszakértője volt, aki nemigen könnyítette meg „pácien-

sei” helyzetét. A börtönszemélyzet ábrázolása mellett a tárgyalás lefolyása is elrugaskodik a kor viszonyaitól, pedig ebben az esetben fennmaradt filmrészletek is segítettek az alkotás folyamatát. A film itt erőteljesen törekszik Nagy Imre határozottságának és szuverenitásának érzékeltetésére, egészen addig a valószerűtlen jelenetig, hogy Nagy rákönyököl az ülnökök asztalára. Az alkotás olyannyira koncentrált főhőse személyére, hogy nem tartja fontosnak vádlott-társait néven nevezni, sőt elfeledkezik arról, hogy azon a végzetes hajnalon nem egy, hanem három bitófa állt a börtönudvaron, és ekkor ért véget Maléter Pál és Gimes Miklós élete is.

Sajnálatos módon a történelmi hűség helyett a pátosz és a mítoszteremtés igénye érződik a filmen, pedig jó lett volna egy hitelességre inkább törekvő alkotást látni arról a történelmi személyről, aki a halált is vállalta eszméiért. Jó lett volna a mai és jövőbeli gimnazisták számára is közelebb hozni, érthetőbbé tenni ezt az izgalmas és végzetes múlt századi életutat.

TULIPÁN ÉVA

(Írta és rendezte Mészáros Márta, operatőr Jancsó Nika, főszereplők Jan Novicki, Moóór Marianna, Mácsai Pál, Cserhalmi György, 2004)